

Oikeusministeriö
Lausuntopyyntö VN/4118/2019; lausuntopalvelu

Avoimuusrekisterilaki

Medialiitto kiittää oikeusministeriötä mahdollisuudesta antaa lausunto avoimuusrekisterilakia koskevasta parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän mietinnöstä ja luonnoksesta hallituksen esitykseksi. Näkemyksenään hankkeesta liitto haluaa tuoda esiin seuraavaa:

- 1.** Poliittisen edunvalvonnan avoimuuden lisääminen on erittäin hyvä tavoite. Kuten mietinnössä arvioidaan, tekemällä vaikuttamistoimintaa avoimeksi voidaan myös osoittaa sen tarpeellisuutta yhteiskunnassa. Samalla vaikeutetaan poliittisen järjestelmän väärinkäytöksiä ja siten viime kädessä parannetaan demokratian toimintakykyä. Parhaimmillaan ehdotetulla rekisterillä voidaan saavuttaa näitä tavoitteita.
- 2.** Lain soveltamisalan tulisi avoimuuden edistämisen näkökulmasta olla mahdollisimman laaja, mutta laajentamisen ei tulisi tapahtua tarkkarajaisuuden kustannuksella. Jotta rekisteri aidosti palvelee päätöksenteon avoimuutta, sen tulee antaa mahdollisimman oikea kuva kohteestaan, mikä edellyttää avoimuusvelvollisuuksien selkeää ja yhdenmukaista soveltamista. Ilmoitusvelvollisten on voitava helposti varmistua siitä, mitkä vaikuttamisen kohteet ja aiheet rekisteriin on kirjattava.

Hyvää perustetta sille, miksi avoimuusrekisterin tulisi koskea vain valtion eikä myös alue- ja kuntien hallintoa, ei ole. Sen sijaan kaikkien hallinnon tasojen sisällä olisi mahdollista rajata päättävän aseman perusteella organisaatioita ja virkoja, joiden tulisi kuulua lain soveltamisalaan. Valtion osalta rajaus eduskuntaan ja ministeriöihin on selkeä, mutta sitä voi myös olla perusteltua osin laajentaa erikseen nimettyihin virastoihin.

- 3.** Journalismin merkitys on jatkovalmistelussa otettava huomioon nyt julkaistua luonnosta paremmin. Voidaan ennakoida, että yleisölle on avoimuussäätelyn

piiriin kuuluvissa asioissa tyypillisesti tärkeämpää saada tietoa journalistisesti analysoidussa muodossa lehtien ja muiden tiedotusvälineiden kautta kuin hankkia itse tietoa suoraan rekisteristä.

Journalistin tehtävä on palvella jokaisen sananvapauteen kuuluvaa oikeutta ottaa tietoa vastaan. Uudella rekisterillä luotava hallinnollinen taakka on kestävästi perusteltavissa ennen kaikkea silloin, kun rekisteri palvelee tutkivaa journalistia tiedonhankintatyökaluna.

4. Kun punnitaan hallinnollista taakkaa suhteessa avoimuuden edistämiseksi saavutettuihin hyötyihin, merkityksellisiä ovat myös ne luotavan verkkopalvelun yksityiskohdat ja toiminnallisuudet, joita mietinnössä ei vielä ole pitkälle luonnosteltu. Edellä sanotun mukaisesti jatkovalmistelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota journalistiseen tiedonhakuun ja esimerkiksi mahdollisuuksiin käyttää rekisteriä apuna erillisten tietopyyntöjen kohdentamisessa.

Tärkeää on, että rekisteristä voidaan helposti tehdä hakuja myös vaikuttamisen kohteen eikä ainoastaan edunvalvontaa tekevän tahon perusteella. Vaikka tietojen päivittäminen säädetään luonnoksen mukaisesti vaikuttajan velvollisuudeksi, demokratian kannalta tärkeämpi ja yleisölle käytännössä kiinnostavampi näkökulma on seurata päättäjän kuin vaikuttajan tapaamisia. Parhaimmillaan avoimuudella edistetään laajaa ja tasapuolista kuulemista ja sitä kautta myös päätöksenteon tietopohjaisuutta. Tässäkin avoimuusrekisteriä hyödyntävällä journalismilla on keskeinen rooli.

5. Jatkovalmistelussa on aihetta harkita, voisiko avoimuusrekisteri toimia myös reaaliaikaisesti eikä ainoastaan puolivuositain tehtävin ilmoituksin. Vaikka itse ilmoitusvelvollisuus rajattaisiin puolivuositaisiin ilmoituksiin, rekisterissä olisi perusteltua mahdollistaa myös helppokäyttöinen reaaliaikainen kirjaaminen.

Reaaliaikainen kirjaamismahdollisuus vähentäisi ensinnäkin toimijoiden hallinnollista taakkaa, koska erillistä sisäistä rekisteriä avoimuusveloitteen piiriin kuuluvien tietojen kirjaamiseksi ja rajapintajärjestelyjä tämän ja itse avoimuusrekisterin välillä ei välttämättä tarvittaisi.

Mahdollisuus reaaliaikaiseen kirjaamiseen voisi kannustaa vaikuttajia myös laissa asetettua vähimmäistasoa parempaan avoimuuteen. Avoimuuden hyödyt demokraattiselle prosessille tehostuisivat, kun lainsäädäntöprosessin osapuolet ja journalistit voisivat arvioida eri eturyhmien kuulemista jo itse prosessin aikana.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja

Mikko Hoikka
toimialajohtaja

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömmme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 600:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Jäsenyritykset työllistävät Suomessa suoraan noin 20 000 henkilöä, ja liiton edustamien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on noin 3,1 miljardia euroa.